

Orguljari iz obitelji Moscatelli

Božidar Grga

Nikola (Niccolò, Niccoletto) Moscatelli, učenik Petra Nakića, po pisanju L. Šabana osamostalio se prije 1760. godine.¹ Imao je radionicu u Veneciji, u »Campo de mori S. Morsilian«. Kao graditelj bio je na dobru glasu. Šaban je uspio prikupiti podatke o Nikoli za razdoblje od 1760. do 1771. godine. Giuseppe Radole upotpunjuje spoznaje o ovom orguljaru.² Nikola je u Nakićevoj radionici proveo 16 godina, od 1738.-1754., a potom se osamostaljuje.

Dominik (Domenico) Moscatelli, sin Nikolin³, rođen je u Veneciji oko 1744. godine, a preminuo prije 25. studenog 1788. (ne zna se gdje). Godine 1780. nastanio se u Zadru i osnovao orguljarsku radionicu. Nema podataka da je gradio orgulje u Italiji. Po Šabanovim pretpostavkama Dominik je sagradio oko četrdesetak orgulja.

Pavao (Paolo) Moscatelli se spominje kod obnove orgulja u crkvi Sv. Tereze u Veneciji 1774. godine. G. Radole pretpostavlja da je on Dominikov brat.⁴

Gaetano Moscatelli, sin Dominikov, rođen je u Veneciji oko 1765. godine.⁵ S ocem dolazi u Zadar 1780. Preminuo je u Milni na otoku Braču, 24. siječnja 1822. godine. Svoje prve orgulje gradi 1786. u Poljudu kraj Splita. Od 1792. boravi na otocima Braču i Korčuli, a od 1809. do 1815. godine je u Zagrebu. Sigurni smo da je 1818. opet u Dalmaciji.

Gaetano je došao u Hrvatsku vrlo mlad, bilo mu je petnaestak godina, a ocu trideset i šest. Svoj cijeli radni vijek je proveo u Hrvatskoj. Tu se i oženio, stekao prijatelje, tu je i preminuo. Ako je vjerovati njegovom zapisu na šibenskim orguljama obogatio je Hrvatsku za 52 svoja instrumenta. Nema podataka da je radio u Mlecima. Stoga mislim da ga možemo uvrstiti među hrvatske graditelje orgulja.

Isepo Moscatelli je Gaetanov brat o kojemu znamo samo to da je s Gaetanom živio u Pučišćima 1793.⁶

Dominik-Vicko (Domenico-Vincenzo) rođ. 1789., Nikica (Niccoletto) rođ. prije 1793. i Jakov (Giacomo) rođ. 1795. su sinovi Gaetana. Prema Šabanu,⁷ lako je moguće da su Dominik i Jakov rano preminuli.

Donosim bilješku Miljenka Grgića⁸: »God. 1822. Gaetano je umro, ali su njegovu orguljarsku tradiciju nastavila njegova tri sina. Jedan od njih se potpisivao »profesor organist Moscatelli«, kao i otac. To znamo iz zapisnika jedne sjednice crkvinarstva 1828., kada je prihvaćen njegov troškovnik oko ponovnih popravaka katedralnih orgulja.«

Orgulje Nikole Moscatellija u Dalmaciji

G. Radole⁹ navodi pouzdane podatke za osam orgulja koje je sagradio Nikola Moscatelli, a L. Šaban za šest.¹⁰ Postoje podaci o dvojim orguljama koje je sagradio u najjužnijem dijelu Dalmacije koji danas pripada Crnoj Gori: Prčanj, nije navedena crkva, godina gradnje je 1740.14, popravljaju ih Nikolin sin Domeniko 1774.⁹ Uklonjene su tijekom prvog svjetskog rata i Korot, crkva Sv. Josipa, sagrađene 1762. godine. To je pozitiv (4'), ima 6 registara. Prilično je devastiran. Ove dvoje orgulje tek navodim, nisam ih uvrstio među orgulje Nakića i njegovih sljedbenika u Hrvatskoj.

Orgulje Dominika Moscatellija u Hrvatskoj

1. God. 1777., Op. 17., HVAR, Franjevački samostan¹⁰

Nisu poznati podaci o dispoziciji. Orgulje su kao posve dotrajale uklonjene iza prvog svjetskog rata.

2. God. 1780., NIN, crkva Sv. Anselma.

Imaju 13 registara. Pri evidenciji 1972. godine orgulje su bile vrlo zapuštene i devastirane. Godine 1989. orgulje su demontirane i uskladištene, što je učinjeno radi sanacije i proširenja pjevališta. I ove orgulje Domenika Moscatellija će po svojoj prilici doživjeti neslavnu sudbinu ostalih njegovih orgulja.

3. God. 1786., HVAR, Katedrala

Orgulje su imale 14 registara, a bile su među najvećim Dominikovim orguljama u Dalmaciji. Uklonjene su sredinom XX stoljeća. Napomena: Sačuvani dijelovi ovih orgulja (dobar dio foničkog fundusa i nešto ostalih dijelova) su prije dvadesetak godina prebačeni u Županijski muzej u Šibeniku.

4. God. 1786., TROGIR, katedrala Sv. Lovre

Dominik Moscatelli je po narudžbi ugradio manje orgulje (kao drugi instrument), u velike dvanaeststopne orgulje Gaetana

Callida. Prema podacima koje navodi F. Bulić¹¹ Moscatelijeve orgulje su mogle imati oko 10 registara. Godine 1940. zagrebački orguljar Milan Majdak je sagradio nove orgulje, a u njih je ugradio dio foničkog materijala iz Callido-Moscatelievih orgulja.

Imamo sigurne podatke da je Dominik izradio i dvoje orgulje u Bokokotorskom zaljevu (Danas u Crnoj Gori): godina 1771. Op. 1.(?), Kotor, crkva Sv. Marije. U je ovom orguljama nađena cedulja s Dominikovim zapisom gdje je uz ostalo zapisao da su mu 33 godine. L. Šaban pretpostavlja da su orgulje mogle imati 12-14 registara.¹² Orgulje su kao dotrajale uklonjene nakon prvog svjetskog rata; godina 1784. MUO, crkva Sv. Kuzme i Damjana. Imaju 10 registara. Ove dvoje orgulje tek navodim, nisam ih uvrstio među orgulje Nakića i njegovih sljedbenika u Hrvatskoj.

Za sada pouzdano znamo da je Dominik Moscatelli na području Hrvatske sagradio četvoro orgulje od kojih su sačuvane tek jedne (redni br. 2.), a i njihova sudbina je upitna.

Orgulje Gaetana Moscatellija u Hrvatskoj

1. God. 1786., POLJUD, kod Splita, franjevački samostan Šaban¹³ je po netočnim zapisima Bulića¹⁴ pokušao rekonstruirati dispoziciju što je nepouzdana. Nabrojio je 15 registara u Nakićevoj maniri. Orgulje su kao posve derutne uklonjene nakon prvog svjetskog rata.
2. God. 1787., Op. 2., BOL na otoku Braču, samostan dominikanaca
Prema zapisniku Samostanskog vijeća (Liber consiliorum conventus Bolensis 1749-1850, pag. 74) doznajemo da je od Gaetana Moscatellija naručen instrument koji će imati ripieno od 10 registara, 8 registara »da concerto« i Tamburo. Orgulje su porušene 1932. godine.
3. God. 1792., OMIŠ, franjevačka crkva Gospe od Skalica (ili od Karmela)¹⁵
Navodno postoji ugovor o gradnji orgulja sklopljen u ožujku 1792. godine, a i podaci o uklanjanju tih orgulja 1908. godine. Za sada ne znamo ništa o veličini i dispoziciji instrumenta.
4. Iza god. 1792., OMIŠ, crkva sv. Mihovila Arkandela
Orgulje imaju sve odlike Gaetanovih velikih orgulja. Izvorno su imale 19 registara. Obnovila ih je firma Heferer 1996. godine. Tada nisu rekonstruirani davno izbačeni registri: Tromboncini bassi i soprani, Violoncelli bassi i soprani i Trombe reali.
5. God. 1793., PUČIŠĆA na otoku Braču, crkva Sv. Jeronima
Orgulje su evidentirane 1975. godine. God. 1856. orgulje obnavlja i povećava Giuseppe Girardi iz Bassana. On radi novu zračnicu i sve metalne svirale osim onih u prospektu. Orgulje imaju 19 registara, no danas je teško reći koliko toga u pripada Moscatelliju, a koliko Girardiju. Detaljnije proučavanje će dati odgovor na to pitanje.
6. God. 1794., KOMIŽA na otoku Visu, crkva Sv. Nikole-Mustera¹⁶
Nema podataka o dispoziciji ovih orgulja, niti kad su uklon-

jene. Sada je na pjevalištu recentni instrument s početka XX stoljeća.

7. God. 1799., SUTIVAN na otoku Braču, crkva Uznesenja Bl. D. Marije

Ovo su bile jedne od većih orgulje Gaetana Moscatellija. Evidentirane su 1975. godine. Na prijelazu iz XIX u XX stoljeće G. Zamfretta iz Verone dodaje novu malu zračnicu i povećava opseg za 5 tonova, do f3. Dakako, neke registre zamjenjuje prema modi svog vremena. Branko Erhatic 1937. također unosi neke preinake. Ipak, dobar dio materijala iz 1799. postoji i danas. Interesantno je da su unutarnje metalne svirale rađene u kositru. Navodim moguću dispoziciju: Principale bassi i soprani, Ripieno do XXIX, Contrabassi (con Ott?), Voce umana, Flauto in ottava, Flauto in XII, -Cornetta, Tromboncini bassi i soprani, Violoncelli bassi i soprani, Trombe reali? Ove orgulje je još uvijek moguće restaurirati.

8. God. 1800., KORČULA na otoku Korčuli, Katedrala Sv. Marka

Ovo su bile najveće orgulje Gaetana Moscatellija. Donosim dispoziciju prema Ugovoru: 24 Principale bassi i soprani, Ri-

Karakteristike orgulja radionice Moscatelli

Prema zatečenom stanju i pristupačnoj dokumentaciji, Nikola i Dominik su radili manje orgulje i orgulje srednje veličine u Nakićevoj maniri.

- a. Imaju jedan manual od 45 tipaka (C-c3) s pokraćenom velikom oktavom i podjelu na bas i sopran na tonovima cis/d1.
- b. Imaju pedal od 17 tipaka (C-giso) s pokraćenom velikom oktavom.
- c. Imaju manualnu zračnicu s kliznicama.
- d. Susrećemo slijedeće registre:
 - Principale bassi
 - Principale soprani
 - Ripieno (maksimalno do XXIX)
 - Contrabassi
 - Voce umana
 - Flauto in ottava bassi
 - Flauto in ottava soprani
 - Flauto in XII
 - Cornetta

Gaetano Moscatelli unosi neke novine:

1. Manual ima 47 tipaka (C-d3)
2. Registar Flauto in ottava nije podijeljen na bassi i soprani
3. Kod većih orgulja ugrađuje i slijedeće registre:
 - Flauto traverso bassi
 - Flauto traverso soprani
 - Tromboncini bassi
 - Tromboncini soprani
 - Violoncelli bassi
 - Violoncelli soprani
 - (znade ugraditi i Uccelletti)

pieno do XXXVI, Contrabassi con Ott., Voce umana, Flauto in ottava, Flauto traverso bassi i soprani., Flauto in XII, Cornetta, Tromboncini bassi i soprani, Violoncelli bassi i soprani, Tromboni, Uccelletti, Tamburo, Tiratutti. Godine 1883. radionica Petar Bazzani i nećaci postavljaju posve nove orgulje.

9. God. 1809., ODRRA, južno od Zagreba, župna crkva Sv. Jurja
Prema dokumentima, 25 orgulje su imale 12 registara. Doživjele su više preinaka prije konačnog uklanjanja 1957. godine. Pet registara iz ovih orgulja je ugrađeno u orgulje župe Sv. Obitelji u Zagrebu.

10. God. 1812., BEDNJA, sjeverno od Zagreba, župna crkva Uznesenja Bl. D. Marije
Imale su prvotno 18 registara. Doživjele su više preinaka. Opseg je još uvijek isti, 47 tipaka. Osim Moscatellijevo kućišta, sačuvana je još izvorna zračnica i manji dio foničkog fundusa.

11. God. 1813./1814., IVANIĆ GRAD, istočno od Zagreba¹⁷
Orgulje su imale 9 registara. (Danas ne postoje.)

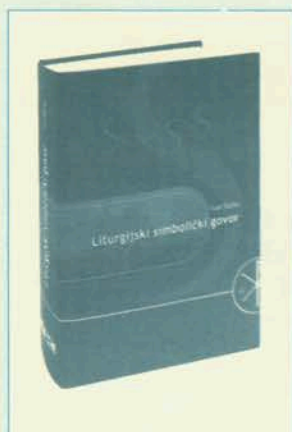
12. God. 1818., Op. 52., ŠIBENIK, samostanska crkva sv. Dominika
To su vjerojatno zadnje orgulje koje je gradio Gaetano Moscatelli. Imaju manual od 47 tipaka (C-d3) s pokraćenom velikom oktavom, pedal d 17 tipaka (C-giso) s pokraćenom velikom oktavom i 15 registara. Sve u orguljama je još uvijek posve izvorno. Restauracija je moguća unatoč velikoj zapuštenosti. Osim navedenih orgulja koje je Gaetano gradio, Ladislav Šaban pretpostavlja da je gradio još jedne:

13. God. 1813., RAVNA GORA, Sjeverno od Zagreba uz granicu sa Slovenijom, područna kapela Sv. Tri Kralja
Mali pozitiv. Ne zna se ništa поближе o tom instrumentu koji više ne postoji.

Iz navedenih podataka (kojima raspoložemo) imamo sigurne podatke za 12 orgulja koje je u Hrvatskoj sagradio Gaetano Moscatelli, dok za jedne orgulje pretpostavljamo da su njegovo djelo. Od tog broja 5 orgulja je sačuvano (br. 8, 9, 11, 14 i 16.), neke vrlo izmijenjene, a tek jedne posve izvorne (br. 16). Znamo li da je Gaetano šibenske orgulje obilježio kao op. 52, zaključiti nam je da nedostaju opipljivi dokazi za još 39 ili 40 njegovih orgulja.

BULJEŠKE

- 1 L. Šaban, Doprinos trojice Moscatella orguljarstvu Dalmacije, Radovi Centra JAZU u Zadru, br. 21., Zadar 1974., pag. 219.
- *2 Giuseppe Radole: Recension, Ladislav...o.c. pag. 158.-160.
- 3 L. Šaban, Doprinos...o.c., pag.221.-227.
- 4 G. Radole: Recensione, Ladislav...o.c., pag. 160.
- 5 G. Radole: Recensione, Ladislav...o.c., pag. 160.
- 6 L. Šaban, Doprinos...o.c., pag. 228.
- 7 L. Šaban, Doprinos...o.c., pag.228.-229.
- 8 M. Grgić, Glazbena kultura i splitskoj katedrali 1750.-1940., pag-108., Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 1997.
- 9 G. Radole: Recensione. Ladislav ...o.c., pag.158.-160.
- 10 L. Šaban, Doprinos...o.c., pag.219.,0220.
- 11 G. Radole: Recensione, Ladislav...o.c., pag.160.
- 12 L. Šaban, Doprinos trojice Moscatella... o.c. pag. 222.-227.
- 13 Frane Bulić, Orgulje glasovitih umjetnika po crkvama dalmacije, Sv. Cecilija , zagreb 1918., br. 5. i 6., pag. 161.-164.
- 14 L. Šaban, Doprinos... o.c. pag. 222.
- 15 L. Šaban, Doprinos... o.c. pag. 237.
- 16 F. Bulić... o.c.
- 17 Mihovil Popovac, Kolaudacija omiških orgulja, Župa Sv. Mihovila, Omiš 1996., pag. 26., 27.
- 18 L. Šaban, Doprinos...o.c., pag.241.
- 19 L. Šaban, Doprinos... o.c., pag.244.
- 20 L. Šaban, Doprinos... o.c., pag 245.-246.
- 21 L. Šaban, Doprinos..., o.c., pag. 233.-235.
- 22 Castone Vio, Documenti di storia organaria veneziana, L'Organo XVII Pàtron Editore, Bologna 1979, pag. 200.-206.
- 23 Božidar Grga, Tragom ostataka prvih imotskih orgulja, Bašćinski glasi VII, Omiš 1998., pag. 148.
- 24 Cvito Fisković, Iz glazbene prošlosti...o.c., pag. 728.-730.
- 25 L. Šaban, Umjetnost i djela..., o.c., pag. 36.
- 26 Giuseppe Radole, L'arte organaria in Istria, Casa editrice Pàtron, Bologna 1969, pag.134.

Ivan Šaško LITURGIJSKI SIMBOLIČKI GOVOR Per signa sensibilia

Prva knjiga na hrvatskom jeziku koja na popularan način sažima i tumači dvijetisućljetnu liturgijsku tradiciju Crkve. Uz zanimljivosti iz prošlosti mogu se – u duhu liturgijske obnove Drugoga vatikanskog sabora– pronaći odgovori na mnoga aktualna pitanja sadašnjeg trenutka.

Načinom na koji je napisana knjiga je pristupačna širemu čitateljstvu, a ne samo teološkim i liturgijskim stručnjacima, te može biti dragocjenom pomoći u nastavi vjeronauka, u odgajanju vjernika u liturgijskoj kulturi kao i u produblivanju osobnoga poznavanja liturgijske zbilje.